

בשלח

הקדימו למשה בפ"ע' – והפלוגתא היא באופן המשך השירה ע"י בני, לדעת רע"ק אמירת (כל) השירה היתה על ידי משה בלבד, ובני רק ענו, "אשירה לה"; לדעת ר"א גם בני אמרו כל השירה, אבל לאחרי (ובדרך "מענה" ל) אמירת משה; ואילו לדעת ר' נחמי' משה רבינו רק התחיל את אמירת השירה, אבל אח"כ אמרו "כולן יחד" את כל השירה כולה.

וקמפלגי בפירוש תיבת "לאמר" שב- כתוב ("אז"י ישיר גו' לאמר"), כמבואר בגמ' שם, "במאי קמפלגי – ר"ע סבר לאמר אמילתא קמייא ור"א בנו של ריה"ג סבר לאמר אכל מילתא ומילתא ור"נ סבר ויאמרו – דאמור כולהו בהדי הדדי, לאמר – דפתח משה ברישא. ויש להבין, מהי סברת מחלקותם בפירוש פסוק זה? ועוד, דמזה גופא שהכתוב משמיענו (בתיבת "לאמר") אופן אמירת השירה (מה אמר משה ומה אמרו ישראל) משמע שיש בזה נפק"מ באמירת השירה ותוכנה – וצריך להבין, למאי נפק"מ ב- תוכן אמירת השירה, כיצד (ובאיזה אופן משלש אופנים הנ"ל) אמרו השירה?

כן צריך ביאור בדעת ר' נחמי' ש- משה רק פתח לבני, אבל אח"כ אמרו השירה "כולן יחד" – מהו ענינה של "פתיחה" זו על ידי משה רבינו?

לדעת רע"ק או לדעת ר"א, י"ל בפש- טות, כי בני לא ידעו מעצמם את נוסח

א. תנו רבנן: . . דרש רבי עקיבא ב- שעה שעלו ישראל מן הים נתנו עיניהם לומר שירה, וכיצד אמרו שירה כגדול המקרא את הלל² (להוציאן ידי חובתן. רש"י) והן עונין אחרי ראשי פרקים (הללויה³), משה אמר אשירה לה⁴ והן אומרים אשירה לה⁵ משה אמר כי גאה גאה והן אומרים אשירה לה⁶. רבי אלי- עזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר כקטן המקרא את הלל² והן עונין אחרי כל מה שהוא אומר, משה אמר אשירה לה⁷ והן אומרים אשירה לה⁸, משה אמר כי גאה גאה והן אומרים כי גאה גאה. רבי נחמי' אומר כסופר הפורס על שמע בבית הכנסת שהוא פותח תחילה והן עונין אחרי (וקורין כולן יחד⁹, וכך שרתה רוח הקודש על כולם, וכווננו יחד את השירה ככתבה. רש"י).

והיינו, דכ"ע ס"ל שמשם התחיל ב- אמירת השירה לפני בני, וכמובן מלשון הכתוב, "אז ישיר משה ובני ישראל", ש-

(1) ברייתא סוטה ל, ב (ובמשנה שם כז, ב הובא רק דעת רע"ק ודעת ר"נ).

וראה (הגירסאות והדיעות) תוספתא שם פ"ז, ב. ירושלמי שם פ"ה ה"ד. מכילתא ויל"ש פרשתנו עה"פ (טז, א). ועוד. ואכ"מ.

(2) ראה סוכה לה, ב.

(3) כ"ה בפרש"י. וראה רש"י סוכה שם.

(4) פרשתנו טו, א.

(5) כ"ה בפרש"י. ובתוספתא הנ"ל (הובא ב-

תודיה ר"נ שם) פ"י דעת ר"נ בא"א. וראה הנסמן בהערה 1. חזא"ג מהרש"א סוטה שם. ועוד. ואכ"מ.

(6) כן מפורש במכילתא פרשתנו שם בדעת ר"נ. וראה הערה 8.

(7) ראה שמור"ר עה"פ (פכ"ג, ט בסופו). וראה לקמן ס"ב דרשת המכילתא.

— ומהו התוכן והמטרה בהפתיחה על ידי משה?¹²

ב. עה"פ „אז ישיר גו' אשירה לה' ויאמרו לאמר" מפרש האוה"ח „ויאמרו לאמר אשירה — פי' שאמרו זה לזה לאמר, פי' שיאמרו שירה יחד בלא בחי' השתנות והפרדה עד שיהיו כאיש אחד הגם היותם רבים ונתכוונו יחד ועשו כן ואמרו אשירה לשון יחיד¹³ כאילו הם איש אחד שזולת זה היו אומרים נשירה".

זאת אומרת, שאמירת השירה היתה באופן מיוחד במינו, שכל ישראל אמרו בהשתוות, כאיש אחד ממש, „בלא . . השתנות והפרדה". וע"פ מחז"ל הנ"ל שגם עוללים ויונקים, ואפילו עוברים שבמע"א אמרו שירה, נמצא, שבאמירת השירה ה' מצב של אחדות גמורה, בלי שום „השתנות והפרדה", בין הגדול שבגדולים והקטן שבקטנים, עד העוברים שבמע"א.

ובזה יש לבאר זה שלכו"ע היתה אמירת השירה של בני"ה בהקדמת פתיחת משה — כי אחדות מוחלטת כזו, שכל ישראל יהיו כאיש אחד, מהגדולים ועד הקטנים, כולל עוברים שבמע"א, יכולה לבוא אך ורק על ידי משה רבינו.

והביאור בזה:

היות שמשה רבינו הוא ראש הדור

(12) בפשטות י"ל שזהו"ע של דרך ארץ, שחיכו למשה שיפתח (ראה רש"י סוטה שם ד"ה לאמר „אחר שנרשו לאמר . . אחר שפתח חכם"). אבל לכאורה אינו ביאור מספיק, כי בשביל זה לא ה' צריך הכתוב להדגיש זאת (ולכאורה דוחק לומר דהא גופא קמ"ל הכתוב, שצריכים לחכות לפתיחת החכם).

(13) להעיר מרש"י יתרו (יט, ב) „כאיש אחד בלב אחד". וראה לקמן הערה 51.

השירה, ולכן היו צריכים לענות אחרי משה (אם רק „אשירה לה'"), או שענו אחריו כל דברי השירה):

אבל לדעת ר"נ ש„שרתה רוח הקודש על כולם וכווננו יחד את השירה ככתבה", הרי לא ה' צורך לכאורה ל„פתיחת" משה כדי שידעו את דברי השירה [ולכאורה כן מוכרח לומר לפי הדרשות (ש) הובאו בהמשך הגמ' שם¹⁴] שגם העוללים ויונקים אמרו שירה, ועוד זאת, „ש"אפילו עוברים שבמע"א אמרו שירה", שבהם לא שייך לומר שידעו לכוון את השירה ע"י ששמעו אותה ממש, אלא שזהו ע"פ רוח הקודש ששרתה עליהם (וכמבואר בגמ' שם¹⁵). שאמירת השירה שלהם היתה תוצאה מראיית השכינה, כי „ראו את השכינה . . ואמרו כו' כרס נעשה להן כאספקלריא המאירה וראו"]

(8) וראה גם מכילתא פרשתנו עה"פ, שרק בדעת ר"נ נזכר ש„שרתה רוח"ק על ישראל", משא"כ בשאר הדעות (וראה חזא"ג מהרש"א סוטה שם). אבל עפ"י צ"ל לכאורה דפליגי על הדרשה שגם העוללים כו' ועוברים אמרו שירה (כדלקמן בפנים), ובגמ' ברכות (ג, א) מפורש שר"ע ס"ל כר"מ שגם העוברים אמרו שירה, ומשמע שם שכה"ל כו"ע (וראה זה פרשתנו ס, א). — וראה הערה 20.

(9) ולהעיר מירושלמי סוטה שם „מה ת"ל לאמר (ש)הרי כולם אמרו שירה מעצמם כמשה", קה"ע, לאמר לדורות" — דלא כבבבלי שמפרש (לדעת ר"נ) „לאמר דפתח משה בריש"א". וראה תרגום לשו"ש בתחלתו: משה עם בניו דישראל . . פתחו כלהון ואמרו כחדא שירתא.

(10) וראה גם תוספתא וירושלמי (ומכילתא) שם.

(11) ל, סע"ב ואילך.

(*) ולהעיר שבמכילתא הוצאת הארוא"ץ שם הועתק הלשון „שרתה רוח"ק כו"ג גם בדעת רע"ק.

בשעה שאמרו שירה", משמע, שכוונת המכילתא לפרש שמשה ובני השתנו ב- אמירת השירה¹⁹. וי"ל שהשתנות זו באה מצד זה שבני הרגישו ש"משה הוא ישר- אל וישראל הם משה", שכולם נכללים במציאותו של משה (וזהו מה שמאחד אותם בהתאחדות גמורה ועושה אותם ל- מציאות אחת).

וזוהי כוונת סיום דברי המכילתא "וישראל שקולין כמשה בשעה שאמרו שירה", שאמירת השירה על ידי (פתיחת) משה ("משה הוא ישראל") פעלה על ישראל שיהיו "שקולין כמשה", היינו שהם דומים ומתאחדים באמירת השירה עם משה (כיון ש"ישראל הם משה").

ג. ולפי הקדמה זו יש לבאר את שלש הדיעות הנ"ל באופן אמירת ה- שירה:

כיון שאמירת השירה היתה צריכה להיות באופן מיוחד, שיאמרוהו כולם ב- אחדות גמורה, לכן לכר"ע (א) פתיחת ה- שירה היתה על ידי משה (הפועל האחדות וההשתנות דכל ישראל)²⁰, (ב) אמי- רת השירה עצמה על ידי ישראל היתה באופן שהתאחדו עם (שירת) משה, כי הרגישו שכל מציאותם היא משה, "ישר- אל הם משה" (תכלית האחדות דישראל); והפלוגתא היא במידת ואופן שייכות ד- אמירת השירה של ישראל למשה רבינו:

ונשיא הדור, לכן הרי הוא כולל את כל הדור כאחד, ובלשון רש"י²¹ "משה הוא ישראל וישראל הם משה . . שנשיא הדור הוא ככל הדור כי הנשיא הוא ה- כל". ואחדות זו דיישראל (כפי שהם כל- לים במשה) הריהי באופן שלמעלה מהת- חלקות, כי הנשיא (כשמו) מנושא ומובדל מן העם, "משכמו ומעלה גבוה מכל ה- עם"²², ולכן, האחדות דיישראל כפי שהם כלולים בו היא באופן שלמעלה מהת- חלקות, אנשים נשים וטף בשווה, ע"ד "השוה"²³ ומשנה קטן וגדול²⁴.

ולכן, ע"י שפתח משה רבינו את שירת בני, שאמירת השירה שלהם באה על ידו ובכוחו, ה"ז פעל שאמירת השי- רה ע"י "כל הדור" תהי' בהשתנות גמורה (כפי שהם כלולים במשה)²⁵, כאיש אחד, בלא . . השתנות והפרדה²⁶.

ויש לומר, שזוהי כוונת המכילתא עה"פ "אז ישיר משה ובני ישראל" – "משה שקול כנגד כל ישראל וישראל שקולין כמשה בשעה שאמרו שירה": כדי לבאר יתור הלשון בכתוב ("משה ו- בני ישראל", אף שמשה הוא בכלל בני) ה' מספיק לכאורה לבאר ש"משה שקול כנגד כל ישראל"²⁷, ומזה שנקט במכיל- תא (לא רק ש"משה שקול כנגד כל ישר- אל", אלא) גם ש"ישראל שקולין כמשה

(14) חקת כא, בא.

(15) ש"א ט, ב (וראה שם י, כג). וראה אוה"ת וירא (כרד ד) תססד, ב. שה"ש (כרד ב) ע' תיד ואל"ל. ועוד.

(16) ל' הפיוט "האוחז ביד".

(17) ראה גם ש"ך עה"ת כאן "כיוונו למה שאמר משה כי כולם נכללים בו . . שנשמותיהם הם גיבוצות נשמתו". ולהעיר ממאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ע' קנ. תריח פרשתנו רכז, א"ב.

(18) ראה דיעה הב' במכילתא שם "שאמר משה שירה כנגד כל ישראל".

(19) ראה גם פ"י מרכבת המשנה על המכילתא שם.

(20) ע"פ המבואר בפנים י"ל, שלכל הדעות אמרו ישראל השירה ברוה"ק וכן הובא בסתם ב- שמו"ר (פכ"ב, ג. פכ"ג, ב) עה"פ ויאמינו בה' (אבל במכילתא עה"פ הוא מאמר ר' נחמ"י). וראה זהר פרשתנו שם. אלשיך ושיך עה"ת כאן – ומה שענו אחרי משה הוא מפני ביטולם והתאחדותם עם משה, כבפנים.

שזה גופא נתגלה על ידי שמשו רבינו
„פתח“ באמירת השירה, כנ”ל.

ד. האחדות של בני הנפעת על ידי
משה רבינו דוקא, יובן בעומק יותר ב-
הקדם תוספת ביאור בגדר „אחדות ישר-
אל” – וכמשנ”ת כמה פעמים שיש שני
ענינים: א) המצוה היא אהבת ישראל
(„ואהבת לרעך כמוך”²³), שבוה יש עדיין
שני אישים נפרדים, אוהב ואהוב (אלא
שהאהבה היא „כמוך”); ב) הסיבה ש-
אפשר להיות אהבה „לרעך כמוך” היא
מצד הענין ד„אחדות ישראל”, שפירושה,
שכל ישראל הם מציאות אחת, כאיש
אחד ממש.

ובזה גופא יש כמה אופנים (ודרגות):

בספר התניא²⁴ מבאר רבינו הזקן, ש-
אחדותם של ישראל באה מזה שכל ה-
נשמות²⁵ „כולן מתאימות ואב אחד לכו-
לנה, ולכן נקראו כל ישראל אחים”²⁶
ממש²⁷ מצד שורש נפשם בה’ אחד, רק
שהגופים²⁸ מחולקים.

והנה בירושלמי²⁹ מבואר ש„כל ישר-
אל גוף אחד הן”³⁰ (כמובא שם משל לזה

לדעת רע”ק אמירת השירה כולה
היתה על ידי משה רבינו וישראל רק
ענו „אשירה לה”, והיינו שכל ישראל
„יצאו” ידי אמירת השירה באמירת
משה³¹, ולדעת רע”ז והי שלמות האח-
דות, כאשר היא באופן של ביטול גמור
עד ש„יצאו” בשירת משה (שהם רק „עו-
נין אחרי”³²), שבוה מודגש שכל מצי-
אותם של ישראל אינה אלא מציאותו של
משה.

לדעת ר”א היו „עונין אחרי” כל מה
שהוא אומר, כי ס”ל ששלמות ההת-
אחדות היא כאשר בני מרגישים התאח-
דות זו גם כפי שהם במדריגתם. דבאופן
הנ”ל שהיו עונין אחרי (רק) „אשירה
לה” מודגש שישראל כפי שהם במדרי-
גתם (ומצד מציאותם) אינם במצב של
אחדות מוחלטת, והאחדות תלוי בזה
שהם רק „עונין” אחרי משה בביטול
גמור³³; ולכן ס”ל שאמרו כל השירה
כמו משה, אלא שזה גופא הוא באופן
של „מענה” לאמירת משה, שהיא תלוי
בשירת משה.

ור”נ ס”ל שגם שירת בני יחד באופן
של מענה למשה אין בה עדיין תכלית
ההתאחדות עד שיורגש בהם ש„ישראל
הם משה”, מאחר שהם רק עונין אחרי.
ולכן לדעת ר”נ אמרו „כולן יחד” בלי
שום התחלקות כלל, שזה מדגיש ש„משה
הוא ישראל וישראל הם משה”³⁴ [אלא

לכן גם באמירתם „כולן יחד” נרגשת אחדות מוח-
לט עם שירת משה. וראה לקמן הערה 54 (בלשון
החסידות).

(23) קדושים יט, יח.

(24) פרק לב.

(25) ראה גם רדב”ז להל’ ממרים פ”ב ה”ד.

(26) ראה רמב”ם הל’ מתנות עניים פ”ה ה”ב.

(27) ולא רק „קרובים” או „דומין” (ככפ”ל יג,

ח ובפרש”י).

(28) נדרים פ”ט ה”ד.

(29) ל’ הקה”ע שם. ועד”ז הוא ברדב”ז הנ”ל.

אברבנאל יהושע. פרשה שביעית. ועוד. וראה
תניא אגה”ק ס”ט כב (ע”פ ס’ שופטים כ, יא). שם
סל”א. ובארוכה – סהמ”צ להצ”צ מצות אהבת
ישראל.

(21) להעיר ממשנ”ת במ”א (לקו”ש חכ”ג ע’

233) לענין אמירת הלל (ע”י עניית הללו), ע”ש.

(22) וי”ל שר”ע ס”ל שאמירת כל השירה ע”י

כל ישראל (בפ”ע) ממעט מדרגת האחדות שע”י
אמירה אחת דמשה; ור”א ס”ל שאפשר לאחדות זו
להתגלות במציאות (ואמירת) בני, אבל רק כש-
נרגש שהיא באה בדרך „מענה” לשירת משה; ור”נ
ס”ל דכיון ש„משה הוא ישראל וישראל הם משה”,

מקורו ("אב אחד לכולנה") הוא כדי לבאר שהאהבה בישראל במקומם יכולה להיות כתוצאה מהרגש ה"התאמה" וה"אחדות (של כל נפשות ישראל) כפי ש"היא מצד "שורש נפשם בה" אחד"³², וכ"דיוק לשון אדה"ו, ש"אהבה ואחוה אמי" תית' באה ע"י שהאדם (לא רק מגביר נפשו על הגוף, אלא) מגביר ומעלה את הנפש "מעלה מעלה עד עיקרא ושרשא כו"³³, כי ע"י מרגיש שורש נפשו (ה"אב אחד").

ופשוט הוא, שהאחדות מצד זה ש"אב אחד לכולנה" היא למעלה יותר מה"אחדות ד"כל ישראל גוף אחד". שהרי אפילו דרגת האחדות דגוף אחד ממש (לא רק אחים), אינה אחדות מוחלטת, כי גם בגוף אחד ישנה ההתחלקות דאברי הגוף, עד לחילוק מן הקצה אל הקצה – ראש ורגל: משא"כ כפי שנפשות ישראל כלולות בשרשן ב"אב אחד" ה"ה למעלה מהתחלקות³⁴; ועאכו"כ מצד אמיתית שורש הנשמה ב"ה" אחד³⁵ (דנשמת כל איש

מב' ידיים של גוף אחד), שלכאורה זהו אופן נעלה יותר באחדות ישראל. כי זה ש"כל ישראל אחים ממש" להיות ש"אב אחד לכולנה" מורה רק שה"אב" (שורש ומקור) שלהם הוא אחד, אבל ישראל עצמם (כפי שהם במקומם) מחולקים זה מזה ("אב אחד לכולנה" – רבים), אלא שהם "כמו אחים ממש" [דאע"פ שאהבת אחים אינה כאהבה לאיש זר, אלא היא אהבה עצמית, בלשון הכתוב³⁶ "עצמי ובשרי אתה" – מי"מ הרי הם אישים נפרדים ומחולקים]: משא"כ זה שכל ישראל גוף אחד הן, מפני שכל ישראל הם "קומה אחת שלימה"³⁷, אין בהם (גם כפי שהם במקומם) גם ההתחלקות של אחים, אלא הם מציאות אחת, "גוף אחד".

ועפ"י צריך ביאור: מדוע לא הביא רבינו הזקן בתניא זה שכל ישראל הם "קומה אחת שלימה", "גוף אחד", וכתב רק ש"אב אחד לכולנה ולכן נקראו כל ישראל (רק) אחים"?

ה. ויש לומר הביאור בזה:

זה ש"נקראו כל ישראל אחים ממש" לא הובא בתניא שם כדי להגדיר מהות ודרגת האהבה (שאהבת ישראל צ"ל כ"אהבת אחים), אלא רק בתור הוכחה לזה ש"אב אחד לכולנה" (לכל הנשמות). ולכן לא הביא שם הא ד"כל ישראל גוף אחד הן", כי האהבה שעלי' מדובר בתניא שם (הבאה מזה ש"אב אחד לכולנה") היא למעלה יותר גם מזה ש"כל ישראל גוף אחד הן".

הסברת הענין: זה שמביא בתניא שם ע"ד אחדות נפשות ישראל בשרשן ו-

(30) ויצא בט, יד.

(31) לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ. – וראה

בפרשיות לקו"ש חלק ב' ע' 19-218.

(32) ראה ד"ה אלה תולדות תער"ב (סה"מ

תער"ב-ע"י ע' 1) "דמצד שורש נפשם בה" א' גם ב' המשכחם מתאימות הנח". ע"ש. וכן משמע מל' כי"מ מו"ח אדמיר – בעל ההיולא דיריד שבת – דלקמן הערה 35.

(33) וממשיך, וגם להמשיך אוא"ס . . . במקור נשמות כל ישראל". ולהעיר ממש' לפניו "והנפש והרוח מי יודע גדולתן ומעלתן בשרשן ומקורן כו".

(34) ראה תניא פ"ב שהוא כמו בן הנמשך ממוח

האב. ע"ש.

(35) ולא רק "אב אחד" – בחי' חכמה, שהוא מקור להתחלקות. וי"ל שנרמז בל' התניא שם ש"כולן מתאימות" – ראה סה"מ תרס"ט (ע' עג) ש"מתאימות המה דהיינו בעצם מהותם", העצם של מעלה מגילויים. ע"ש. וראה מכ' כי"מ אדמיר (קובץ מכתבים לתהלים בתחלתו. אגרות קודש שלו כרך ב' ע' תקכד): "הנפשות אוהבים זה את זה

ישראל היא „חלק אלקה ממעל ממש“³⁶, הרי כשם ש„ה' אחד“ הוא פשוט בתכלית הפשיטות³⁷, למעלה מכל התחלקות, כן הוא בנוגע לנשמות ישראל (שהם „חלק אלקה ממעל ממש“), שענין האחדות „מצד שורש נפשם בה' אחד“ הוא באופן של נקודה אחת שלמעלה מגדר התחלקות לגמרי.

ו. והנה הכח לעבודה נעלית כזו, להגבי' ולהעלות את הנפש שתרגישי את שרשה בה' אחד הוא ע"י דביקות בתלמידי חכמים, וכמו שביאר רבינו הזקן³⁸ מה שאמרו רז"ל „על פסוקי' ולדבקה בו שכל הדבק בת"ח מעלה עליו הכתוב כאילו נדבק בשכינה ממש“, כי „על ידי דביקה בתלמידי חכמים“ (שהם „הצדיקים והחכמים ראשי בני ישראל שבדור“ רס"מ⁴⁰) מתדבקות נפשות ההמון „במהותן הראשון ושרשם“ למעלה (כמבואר ב"ארוכה בתנאי).

ויש לומר, שבזה גופא יש חילוק בין תלמידי חכמים בכלל („ראשי בני ישראל שבדורם“) ונשיא הדור (כמו משה רבינו).

ויובן זה בהקדם שמצינו בכמה מקומות שה„מלך“ נמשל ל„לב“⁴¹ (וכנרמז בלשון הרמב"ם⁴², „לבו (של מלך) הוא לב כל קהל ישראל“), שהטעם בפשטות הוא, דכשם שחיות כל הגוף תלוי' בלב, כך חיות „כל קהל ישראל“ תלוי' במלך.

אבל צריך להבין: הלא חיות הגוף תלוי' בעיקר במוח שבראש (שממנו נמשכת חיות לכל אברי הגוף, גם להלב⁴³), וא"כ למה מדמים מלך ללב ולא למוח?

ויש לומר הביאור בזה⁴⁴:

המעלה שבהשפעת הלב לאברי הגוף לגבי השפעת המוח אליהם היא – ש"אותה החיות הנמשכת מהלב באבר זה נמשכת גם באבר אחר ובכל האברים, שהרי מהלב נמשך דם לכל האברים (שבו מלוכשת חיות הנפש, כי הדם הוא הנפש⁴⁵), והרי בכל האברים נמצא אותו הדם, בלי התחלקות⁴⁶; משא"כ (עיקר) החיות הנשפעת (בגלוי) לאברי הגוף מהמוח שבראש, היא באופן שכל אבר מקבל „חיות וכו'" השייכים לו „לפי מזגו ותכונתו, העין לראות והאוזן לשמוע ו"הפה לדבר והרגלים להלך“⁴⁷.

(41) ראה ס' יצירה (פ"א מ"ב) „לב בנפש כמלך במלחמה“. בחי' ריש פרשתנו. אברבנאל פ' שופטים בפרשת המלך (בשם הפלוסופים). ועוד.

(42) ה"ל מלכים פ"ג ה"ו.

בפשטות אין כוונת הרמב"ם לדמות המלך ללב כל קהל ישראל, אלא „שלבו הוא לב כל קהל ישראל“, שלכן „על הסרת לבו (דמלך) הקפידה תורה“. אבל מזה ש„הקפידה תורה“ בעיקר בנוגע ללב של מלך (משום ש„לבו הוא לב כל קהל ישראל“), מוכן, שעיקר שייכות המלך לכל קהל ישראל הוא בענין הלב.

(43) תנאי פנ"א.

(44) ראה (באר"א) לקר"ש ח"ט ע' 165 ואילך.

(45) פ' ראה יב, כג. ועוד.

(46) ראה לקר"ת במדבר יג, א.

להיותם אחד ממש מצד העצם דאלקות שהוא ה"עצמות ב"ה הכוללים וזה הנחת מאמר . . . דהנפשות מתאימות“.

(36) ל' התניא רפ"ב (ע"פ ל' הכתוב איוב לא), ב, אלא שמוסיף חיבת „ממש“. וראה בארוכה שפע טל בהקדמה.

(37) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"א ה"ז. שם פ"ב ה"י.

(38) תנאי ספ"ב.

(39) עקב יא, כב. ספרי ורש"י עה"פ. כתובות קיא, ב. סהמ"צ להרמב"ם מ"ע ו. הל' דעות פ"ו ה"ב. שו"ע אדה"ז אר"ח שם ס"ד. – ולהעיר ממכילתא פרשתנו עה"פ ויאמינו בה, „שכל המאמין ברוע נאמן כאילו מאמין במי שאמר וה' העולם“.

(40) ל' התניא שם (י, טע"ב).

וזהו הטעם שהמלך נמשל ל"לב", כי נוסף לזה שהמלך משפיע לבני המדינה את כל צרכיהם (לכל אחד ואחד לפי ענינו), הרי עיקר ענין המלכות הוא, מה שנעם מציאות המדינה כולה תלויה בה-מלך, כמו הלב המשפיע עצם החיות לכל אברי הגוף.

ויש לומר, שעד"ז הוא ההפרש ברוח-ניות שבין ראשי אלפי ישראל שבכל דור ודור ונשיא הדור: החיות הרוחנית הנשפעת לכל אנשי הדור על ידי תלמידי די חכמים בכלל, ראשי אלפי ישראל שבכל דור ודור (שהם כמו "ראש ומוח לגבי נשמות ההמונים"⁴⁸), היא בבחי' "מזון רוחני" לכל אחד ואחד לפי ערכו: אבל עיקר חידושו של משה רבינו ("נשיא הדור") הוא, שממנו נמשך עצם החיות (הרוחני) לכל אנשי הדור, כמו הדם ה-נשפע מהלב לכל האברים, כי הוא מגלה אצל ישראל את נקודת היהדות שלהם, שהיא בשווה ממש אצל כל ישראל.

ומזה מובן גם בענין התקשרות נפשות ההמון בשרשן ומקורן: זה שעל ידי ראשי אלפי ישראל בכלל מתקשרות נפשות ההמון לשרשן למעלה, היינו ל-בחי' "אב אחד לכולנה", שהתואר "אב"⁵⁰ מורה על השייכות (שורש, מקור) לבנים,

והיינו שהוא שורש להתחלקות למטה⁵¹; ואילו משה רבינו (נשיא הדור) מקשר נפשות ישראל בשרשם בה' אחד של-מעלה⁵² מהתחלקות לגמרי⁵³ (שזה שייך לנקודת היהדות שלהם, שהיא בשווה ממש אצל כל ישראל⁵⁴).

ז. ע"פ כל הנ"ל מובן גם בענינו – אמירת שירה ע"י משה ובני ישראל:

זה שמשו רבינו "פתח" באמירת שירה פעל בכל ישראל אמירת שירה מצד נקודת היהדות שלהם שהיא שווה ממש אצל כל ישראל⁵⁴. ולכן גם ה-עוללים ויונקים אמרו שירה, ועוד זאת – גם העוברים שבמעיי אמן, כי אמירת שירה זו באה מצד עצם המציאות של ישראל, שבכללה גם עובר שבמעיי אמו; ועוד זאת – כיון שעצם מציאותם הוא בשווה ממש עם גדול שבגדולים, לכן אמירת השירה הי' באופן של השתוות גמורה, "בלא... השתנות והפרדה"⁵⁶.

(51) וי"ל שזהו פירוש ב' הלשונות, "כאיש אחד בלב אחד" (ראה לעיל הערה 13) – "כאיש אחד", שעדיין יש בו התחלקות האברים, ראש ורגל כו'; "באחד" – נקודת החיות שלמעלה מהתחלקות. (52) בלשון החסידות – שנשיא הדור הוא ה-"יחידה" הכללית של כל הדור, המגלה את ה-"יחידה" שבכא"א מאנשי הדור. (53) ולהעיר גם מלק"ש חלק ל' ע' 219-20 – לענין האחדות הנעשית ע"י מלך.

(54) ויש לומר, שג' האופנים (דיעות) באופן אמירת שירה הם ע"ד ג' האופנים שישנם בגילוי נקודת היהדות (כמשנ"ת במ"א): א) גילוי נקודת היהדות בפ"ע (שלמעלה מהשכל). ב) הגילוי הוא באופן שפועל על השכל, שה"הנחות" שבשכלו הם בהתאם לנקודת היהדות, אבל נרגש שמקורן (אינו בשכל מצ"ע, אלא) בנקודת היהדות. ג) נקודת היהדות חודרת בכל מהותו ומציאותו, שאז השכל מצ"ע מבין כפי המחוייב מצד נקודת היהדות (ראה לקו"ש ח"ח ע' 5 ואילך. ועוד).

(54*) ראה גם מאמרי אדמ"ר האמצעי ויקרא ע' של.

(47) שלכן המורד במלך יש למלך רשות להרגו (רמב"ם הל' מלכים שם ה"ח). כולל גם מאן דמחוי במחוג קמי מלכא (תניגה ה, ב). – וראה לקו"ש ח"ד ע' 1050 ואילך. ח"ח ע' 25. ועוד. (48) תניא פ"ב (ו, ריש ע"ב).

(49) להעיר מהמבואר בכ"מ שיחידה שבנפש שורה בלב דוקא (ראה המשך תער"ב ח"א פ"ה). וראה תו"א מג"א צד, סע"ד ואילך. שערי אורה ד"ה וקבל פט"ז ואילך. ועוד.

(50) ראה לעיל הערה 35.

ויש לומר, שהחידוש בשירת הים הי' שאחדות זו (שמצד עצם מציאותם של ישראל) היתה באופן גלוי ממש. ולכן התבטאה האחדות בענין השירה, המורה על שמחה – כי „שמחה פורצת גדר”⁵⁵, וכן בעניננו, שהיא פורצת את ההגבלות וההגדרות של האדם ומגיעה לעצמות ומהות נפשו, וכן שמחה מורה על „כחי” התגלות”⁵⁶, שעל ידי השמחה באמירת

שירה נמשכה אחדות זו באופן גלוי (כשם שגילוי השכינה אז הי' באופן שהיו רואים ממש, כאמרם⁵⁷ „זה אלי גו””, ש”היו מראין אותו באצבע”).

וכן תהי' לנו, שנזכה בקרוב ל”שירה העשירית”⁵⁸, כאשר „קהל”⁵⁹ גדול ישובו הנה”, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

(משיחת ש”פ בשלח תשמ”ח)

(55) ראה בארוכה המשך שמח תשמח (בסה”מ)

תרנ”ז (ע’ רכג ואילך).

(57) טו, ב וברשי שם.

(58) מכלתא פרשתנו כאן. ועוד.

(56) תו”א פרשתנו סב, א. וראה בארוכה המשך

הנ”ל בתחילתו (ע’ קעג ואילך).

(59) ירמ’ לא, ז.

בשלח ב

צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ דאילו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ (חזא יד. רש"י) וימיני טפחה שמים ואילו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדנ"י כוננו ידיך⁷, ופרש"י, "מקדש מעשה ידי צדיקים הוא" [ואף שבכתוב נאמר "מקדש אדנ"י כוננו ידיך" – הרי מעשה ידי צדיקים, "קרוין" . . מעשה ידי של הקב"ה⁸].

ולכאורה יש מקום לומר, שפלוגתת הגמ' והמכילתא (אי) "מקדש אדנ"י כוננו ידיך" הוא מעשה ידי הקב"ה (ממש) או מעשה ידי צדיקים תלוי בפלוגתא ה- ידועה אי בית המקדש השלישי יבנה על ידי בני אדם או שיבנה על ידי הקב"ה עצמו⁹ (ולכו"ע מדובר בפסוק ע"ד בית הג').

ועפ"ז י"ל דזה שרש"י עה"פ הביא את דרשת המכילתא הוא משום דאזיל לשי- טתו בכ"מ בש"ס¹⁰ ש"מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשובלל הוא יגלה ויבא משמים שנאמר מקדש ה' כוננו ידיך¹¹.

- (7) ראה בארוכה לקרי' נשא בא, סעי' ואילך.
- (8) רש"י כתובות שם ד"ה הכי קאמר. שטמ"ק לכתובות שם בפירוש השני.
- (9) רמב"ם הל' מלכים רפ"א ובסופו. והוא ע"פ ירושלמי מגילה פ"א ה"א. ויקר' פ"ט, ו. וראה גם ירושלמי פסחים פ"ט ה"א (תוספתא פסחים פ"ה, ב).
- (10) ראה זח"א כה, א. ח"ב נט, סע"א. קה, סע"א. ח"ג רכא, א. י"ש תהלים רמז תתמח בסופו. וראה תנחומא (באכער) בראשית יז (בסופו).
- (11) סוכה מא, סע"א (הובא בתוס' שם). ר"ה ל, סע"א.
- (12) ל' רש"י סוכה שם.

א. עה"פ¹², "מקדש אדנ"י כוננו ידיך" איתא במכילתא (והובא ברש"י עה"פ) "חביב בית המקדש לפני הקב"ה שכש- ברא הקב"ה את עולמו לא בראו אלא בידו אחת שנאמר¹³ אף ידי יסדה ארץ וכשבא לבנות בית המקדש כביכול ב- שתי ידיו שנאמר מקדש ה' כוננו ידיך אימתי תבנהו בשתי ידיך. . . ה' ימלוך לעולם ועד" (לעתי' לבא שכל המלוכה שלו. רש"י¹⁴). והיינו שפירוש "כוננו ידיך" הוא כפשוטו, שהמקדש הוא מעשה ידי הקב"ה.

אבל בגמ' איתא "גדולים מעשה

(1) פרשתנו טו, יז.

(2) ישע"י מח, יג.

(3) כן הוא במכילתא, זח"ג שבהערה 10 ובכריכ מקומות. ובכתוב (וכן הועתק בגמ' דלהלן) "אדנ"י". ולהעיר ממדרש לקח טוב עה"פ.

(4) במכילתא הובא כאן משל ללסטים כו' (כ- דלקמן סוף ס"ב), ומסיים "ואח"כ תודעה מלכותו לעולם לכך נאמר מקדש ה' כוננו ידיך ה' ימלוך לעולם ועד" (ולכמה גי', ה' ימלוך לעולם ועד" היא התחלת המאמר שלאח"כ). ולכאורה במקום תוכן זה מסיים רש"י, "ואימתי יבנה בשתי ידים בזמן שה' ימלוך לעולם ועד לעתי' לבא שכל המלוכה שלו", כבפנים. אבל ראה לקמן בפנים סעי' ג.

(5) כ"ה בדפוסי רש"י שלפנינו. ובא' מכת"י רש"י (שתח"י).

בדפוס ראשון ושני וכת"י רש"י (שתח"י) סיום פרש"י הוא "בזמן שה' ימלוך לעולם ועד", ואח"כ מפרש רש"י תיבת "ועד" – "לשון עולמית כו'". ובדפוס ראשון איתא בסוף ד"ה זה (ועד) "קמוצה (היא) הוא לעתי' לבא שהמלוכה שלו היא לעולם". ולכאורה ט"ס שם.

(6) כתובות ה, א.